

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

5. De Prudentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

est a terius; per temperantiam, ille, qui inclinat ad recte gerendum in ordine ad se quoad appetibilia & g. bilia per se primo seu ratione sui; & per fortitudinem i le qui inclinat in ordine ad se quoad appetibilia nō per se primo sed secundo, quo modo explicata diuisio est adæquatissima & in menbra realiter distincta ac distinctissimæ rationis; nec enim vlla virtus assignari potest moralis, de qua non possit prædicari formaliter, quod sit vel Prudentia, vel Iustitia, vel Temperantia, vel Fortitudo in hoc sensu. Quod si placeret diuisionem hanc reducere ad bimembrem, facile potest id fieri, dicendo quod virtus moralis naturalis (de qua loquimur) vt sic diuiditur in intellectuales, quæ spectant ad intellectum, & eatenus vocatur virtus moralis, quia inclinat ad ostendendum, quod virtuose agere possit voluntas; & appetitiua, quæ inclinat voluntatem ad recte moraliter agendum. Intellectuales autem vt sic habet suum proprium nomen nimirum prudentiæ; Appetitiua vero virtus moralis vt sic, potest diuidi in virtutem ordinantem hominem in ordine ad alterum, & hæc vocatur Iustitia, & in virtutem ordinantem hominem respectu sui ipsius, quæ vt sic considerata non habet vnum aliquod nomen. Diuiditur autem in virtutem ordinantem hominem respectu sui ipsius, quoad bona per se primo appetibilia & fugibilia, & hæc vocatur proprio nomine temperantia; & ea quæ ordinat ipsum quoad bona per se primo non appetibilia. & hæc vocatur fortitudo; & hinc potest conijci, cur diuisa sit virtus vt sic in quatuor membra potius, quam in duo, quia habentur propria nomina horum quatuor membrorum, non vero vltorum duorum, in quæ primo diuisi posset.

15 Vt vero melius sciatur distinctio temperantiæ & fortitudinis aduertendum cum Doctore supra, temperantiam spectare, ad partem concupiscibilem, & fortitudinem ad irascibilem quas duas partes esse in homine omnes fatentur, quamuis non conueniant in assignando earum discrimine.

Quid pars concupiscibilis & irascibilis
Circa quod dicendum cum eodem patet concupiscibilem esse eam secundum quam voluntas fertur in bonum conueniens vel malum disconueniens ratione sui, vel delectando de ipso, si sit præsens bonum; aut tristando, si sit præsens malum; vel desiderando ipsum, si sit bonum absens, vel timendo, si sit malum absens ac imminens; & hinc temperantia, quæ spectat ad hanc partem, versatur circa huiusmodi bonum, aut malum. Irascibilis vero pars versatur circa illud, quod est disconueniens nō ratione sui, sed quatenus est impedimentum boni per se conuenientis, nolendo ipsum, non quomodo cūque, sed per modum remouentis ac punientis; vnde Fortitudo ponitur ad temperandum appetitum circa huiusmodi disconueniens, ne excedat vel deficiat in eo puniendo ac remouendo.

Quod si cui hæc explicatio vtriusque huius partis & distinctio assignata harum virtutum displiceat, si possit ipse vel meliorem, vel aliam aequè bonam dare, conueniendum esset cum ipso potius, quam de nomine, aut nominis explanatione contendendum.

QVÆSTIO V.

De Prudentia.

VT de his quatuor speciebus virtutum moralium in particulari agamus, auspicandum à Prudentia, quæ reliquarum est regula & ad illas necessarius prærequiritur.

CONCLUSIO I.

Quid Prudentia habet
16 Prudentia habitualis, de qua hic agimus, bene describitur habitus intellectualis, quo inclinatur intellectus ad cognoscendum quam sunt actiones bonæ & malæ moraliter, & quam sunt opportuna media eas eliciendi aut vitandi. Hæc est conformis Scoto 1. d. 36. & patet quia omni & soli prudentiæ, quæ est virtus moralis, de qua agimus, conuenit, explicat quæ natam ipsius sine defectu, aut superfluitate, vt patebit magis eam explicando. Dicitur *Habitus intellectualis*, vt distinguatur ab habitibus appetitus & cæteris, quæ non sunt intellectuales.

Dicitur: quo inclinatur intellectus ad cognoscendum quam sunt actiones bonæ & malæ moraliter, vt distinguatur à cæteris habitibus intellectualibus, qui aliud munus habent.

Additur: & quam sunt media opportuna eas eliciendi aut vitandi, vt specificetur quod non tantum tendit in finem, quæ sunt actiones bonæ, sed etiam in medium; nam quamuis aliqui putent eam in solum finem tendere, alij in sola media, tamen Scoti sententia est eam respicere vtrumque, & iuxta ipsius doctrinam definire eam volui, quia eam veritiorem esse ita im probabo.

Auerto vero neutram sententiam ex definitione, quam Authores pro sua quisque sententiæ statui, recte probari posse, quia Aduersarij negarent definitionem quamcumque suæ sententiæ repugnantem; vnde adducendo talem definitionem peteretur principium.

CONCLUSIO II.

17 Prudentia dicitur de fine & medijs in particulari. Hæc est Scoti 1. d. 36. quem præter suos sequuntur Vasq. disp. 86. n. 14. & Suarez disp. 3. de virtutibus sec. 9. contra D. Thomam 2. 2. q. 47. a. 6. Cæter. & alios Thomistas ibidem, qui putant prudentiam versari circa medium. Antequam autem probetur, aduerto data opera oppositam particulam illam: in particulari, quia actus quo proponitur finis in vniuersali, vt bonum esse amandum, malum fugiendum, non vocatur communiter actus prudentiæ (in quo nō posset alia quæstio esse quæ de nomine) sed vel alterius habitus carentis proprio nomine, vt putat Valquez; vel Synderesis vt autumet Suarez, siue hæc dicatur esse habitus aliquis superadditus intellectui, vt probabile censet Scotus; siue implet intellectus, quatenus ex se facili ad cognoscenda principia practica in vniuersali & conclusiones inde deductas, quæ controuersia est parua, aut nullius utilitatis.

Probatur conclusio; Quando aliquis hic & nunc, consideratis recte circumstantiis omnibus, cognoscit bonum esse caste viuere, & propterea resoluit caste viuere, elicit actum virtutis moralis appetitiuæ: sed nullus talis elici potest absque prudentia, maxime secundum Aduersarios: ergo habet tum actum prudentiæ: sed non habet actum proponentem media, suppono enim, quod de iis adhuc nihil cogitat: sed solum actum illum, quo proponitur esse bonum in illis circumstantiis caste viuere, qui actus versatur, vt est euident, circa finem: ergo prudentia versatur circa finem.

Quod autem versetur circa media fatentur aduersarij & probatur, quia non minus spectat ad ipsam proponere finem quam media, & quia actus etiam, quo quis applicat media est actus virtutis, ac consequenter presupponens actum prudentiæ proponentem media tanquam honesta hic & nunc. Videantur dicta in meo Commentario ad dist. 36. num. 117. & seqq.

CONCLUSIO III.

18 Prudentia moralis non est vna simplex Qualitas sed non est quid aggregatum ex pluribus, sicut scientia totalis Physica aut Metaphysica. Hæc est Doctoris supra & communior contra Thomistas tenentes scientias etiam totales, esse vnam simplicem Qualitatem.

Probatur autem quia potest aliquis esse facilis ad cognoscendum quod sit bonum in particulari temperate viuere, quoad cibum, aut potum, aut alias delectationes: & tamen nescire an bonum esset exponere se morti pro defendenda rep. aut tuenda fama; & potest esse facilis ad cognoscendum, hæc media esse honesta ad acquirendam virtutem, quamuis ignoret an alia sint honesta, quæ reuera talia sunt: ergo vnus & idem habitus non faciliat ad vtrumque, & consequenter habitus prudentiæ non erit vnus simplex.

Confirmatur per principia, quibus probatur scientias totales non esse simplices qualitates, & videantur dicta in Commentario, supra num. 169.

19 Coniunguntur hic Disput. 8. qu. 2. a. 1. tres autem actus ad prudentiam spectare ex Thomistarum doctrina, dicitur.

Gg

cum qua etiam male supponunt prudentiam non dicere de fine, quorum primus est consultare, & inquirere media, secundus iudicare quam ex mediis inuentis sunt meliora, aut magis conducant ad consecutionem finis. Tertius præcipere seu imperare ut ea, quæ iudicata sunt, perficiantur: putant enim quando voluntas e' igit ex mediis illud, quod intellectus aptius iudicat, necessariam esse internam quandam intellectus denunciationem, qua intellectus voluntatem imperando præmoueat.

At quidquid sit de primis duobus actibus, certe hic tertius imperij est omnino ficticius: præterquam enim, quod nulla eius habeatur experientia, etiam superfluit, cum sufficiant ad executionem quamcumque duo primi actus & electio efficax voluntatis: ex hac enim impellitur sufficienter ad imperandam executionem, quando spectat ad alias potentias, aut ad exequendum per se, quando ad ipsamet spectat executio.

Nec explicari potest, aut concipi v'l intellectus denunciatio præter cognitionem qua proponit obiectum voluntati.

Partes integrantes eius.

20. *Idem ex S. Thoma 22. q. 48.* enumerant octo partes integrantes prudentiæ, non quod ipsam intrinsicè componant, sed quod ad perfectum eius actum requirantur. Prima est *memoria* præteritorum, quæ sine dubio valde iuvat ad deliberandum tam de fine, quam de mediis. Secunda est *intelligentia* hoc est cognitio, seu apprehensio rerum præsentium. Tertia est *docilitas*, quæ fit ut reddatur promptus ad acquiescendum virorum prudentium monitis. Quarta est *solertia*, quæ disponitur ad repentinam mediorum excogitationem. Quinta est *ratio*, quæ discurrendo examinat proposita. Sexta est *Providentia*, quæ disponit ad finem futurum. Septima est *Circumspectio*, quæ facit ut circumstantias diligenter attendat. Octava denique est *cautio*, quæ declinat impedimenta occurrentia.

Partes subiectivæ prudentiæ.

Ci ea quas partes, cum nulla possit esse difficultas quæ de nomine, non videbatur ulterius immorandum, sicut nec in enu meratis partibus subiectis prudentiæ, de quibus scilicet ipsa prudentia ut sic prædicari potest, & si sunt inter se speciei distinctæ, ut Scotistæ putant, sunt veræ species eius non minus, quam homo & Brutum sunt species animalis: quamvis autem in varias species diuidi possit prudentia iuxta diversitatem agibilium, tamen hic proponam quinque à Connimbricenses supra propositas, quarum prima est *Solitaria*, quæ prudenter quis se gerit erga seipsum; Secunda *Oeconomica*, quæ quis prudenter regit familiam domesticam. Tertia *Militaris*, quæ quis recte gubernat militiam, Quarta *Regalis*, quæ Princeps moderatur Regnum, aut Principatum, Quinta denique *Politica*, quæ subditi ordinant se apte ad recipienda Mandata Principis in ordine ad bonum commune; ad quas partes cæteræ reduci possunt.

Partes potentiales eius.

21. Præter has partes subiectivas assignantur tres partes potentiales prudentiæ, *Eubulia* scilicet, quæ facilitatur quis ad media apta facile excogitanda; *Synesis* ad rectum iudicium ferendum de iis, quæ lege definita sunt; & *Gnome* ad recte determinandum de iis, quæ prædicanda occurrunt & non sunt statuta per legem aliquam.

Circa hoc autem aduerto tantum, quod quemadmodum ad hos actus prudentiæ ponuntur hi res habitus: ita etiam alij habitus poni deberent ad alios actus eiusdem; & præsertim si, ut putant Thomistæ, daretur actus imperij, & in eo ut asserunt Connimbricenses prudentiæ vis maxime eluceret, ad ipsum habitus aliquis dari debet, quia æque esset pars potentialis prudentiæ ac vllus. Deinde difficile est discernere ab habitu solertiæ synesim cum utraque ut describuntur hic, conveniant in promptitudine ad excogitanda vel inveniendâ apta media; unde cum solertia dicatur pars integralis prudentiæ à Thomistis, non erit facile ipsis dare rationem, cur talis non dicatur synesis. Denique quemadmodum distinguitur Gnome ab Eubulia per ordinem ad iudicandum recte de rebus lege constitutis & non constitutis ita possent distingui aliæ partes per ordinem ad alias plures materias quæ veniunt in considerationem prudentiæ. Sed hæc omnia tamen non merentur nimis anxiam considerationem.

22. *Iustitia multipliciter capitur: primo*, pro charitate supernaturali, quæ iusti redduntur in conspectu Dei, ex eo quod ea præditus satisfaciunt toti legi sine vllius præcepti transgressionem, quæ propterea plenitudo legis appellatur.

Secundo pro omni actione recta, nam ut qui recte agit, iuste etiam agere dicitur, ita ipsa rectitudo actionis, à qua dicitur recta, iustitia etiam appellari potest, à qua dicatur iusta.

Tertio pro virtute habilitante ad recte se gerendum in ordine ad alios, in quo sensu accepit illam Scotus supra, & opponitur Fortitudini ac Temperantiæ, quæ perficiunt hominem in ordine ad se, & sic habet sub se tanquam partes subiectivas Religionem, pietatem, obedientiam, veritatem, gratitudinem, amicitiam & similes alias alterum respicientes, quarum qualibet est iustitia formalis, sine & proprie in hoc sensu.

Quarto denique accipitur pro iustitia, quæ est una ex quatuor Cardinalibus in sensu S. Thomæ, & cuius prædictæ virtutes, quæ sunt partes subiectivæ iustitiæ ut sic, in priori acceptione, erunt partes, non subiectivæ, sed potentiales, & in hoc sensu, ut communiori modo loquendi Authorum me conformem, examino hic naturam iustitiæ, tanto magis, quod in prioribus sensibus nulla sit difficultas cognoscendi naturam ipsius.

Definitur autem ab Vlpiano l. de Iustitia ff. de Iust. & iure esse constans ac perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi, quam definitionem licet admittant Theologi communiter, tamen imprimis mihi superflua, vel non necessaria videtur particula illa *ac perpetua*, quæ optime omitti poterat; nec hic ponenda potius quam in definitione vniuscumque virtutis, quod tamen non fit. Præterea ly *constans* etiam non magis poni debet in hac, quam in quacunque cuiusvis virtutis definitione; nec quadrat bene iustitiæ actuali, quæ absque vlla constantia haberi potest, cum quis vnicuique dat suum alicui. Sed nec habituali etiam congruere admodum recte videtur, nisi quatenus significat perfectionem aliquam habitus iustitiæ seu intensionem illam, quæ requiritur ut habeat rationem virtutis habitualis, quæ perfectio mihi non satis proprie significari videtur per illam particulam, & aliis verbis facilius declararetur.

Deinde cum illud *ius suum*, quod respicit iustitia non tam facile intelligatur, citius esset in definitione explicationem eius ponere, cum ex eo dependeat cognitio naturæ propriæ huius virtutis.

23. *Cardinalis de Lugo disp. 1. de Iustitia* reiecit merito variis aliorum explicationibus, in quibus vel committitur vitiosus circulus, vel obscurum per æque obscurum satis aperte declaratur, docet ex propria sententia ius illud, quod respicitur particulariter à iustitia commutativa, & consequenter à iustitia, de qua hic agimus, esse prælationem, quæ aliquis in usu alicuius rei debet aliis præferri, ex eo quod propter connexionem particularem, quam habet res illa cum ipso, tota res debet ad eius utilitatem referri, quam ordinationem putat significari potissimum per ly *meum* & *tuum*.

Contra quam doctrinam ulterius declaratam opponit primo, quod Pater habeat ius ad alimenta exigenda à filio in casu necessitatis, quod ius non respicit utilitatem filij, sed Patris: ergo ius Patris ad filium spectat ad iustitiam commutativam, cuius oppositum docuerat in declaratione prædictæ suæ doctrinæ. Respondet autem negando antecedens pro prima parte, & dicit non tam Patrem habere ius ad alimenta habenda à filio, quam filium debere ex titulo Pietatis seu gratitudinis strictissime alere Patrem indigentem.

Opponit secundo, Patrem in casu necessitatis extremæ posse vendere filium non emancipatum: ergo potest illum convertere in utilitatem propriam, & consequenter habere ius in illum spectans ad iustitiam commutativam, quod videtur

Sententia de Lugo.